

A decorative border with a repeating pattern of golden leaves and flowers, framing the central text.

A.TO'RAYEV, S.MUZAFFAROV

**"FUQAROLIK JAMIYATI INSTITUTLARINI
SHAKLLANTIRISH VA RIVOJLANTIRISH"
mavzusini o'qitish texnologiyasi**

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY VA O'RTA-MAXSUS TA'LIMI
VAZIRLIGI**

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI XALQ TA'LIMI VAZIRLIGI
JIZZAX DAVLAT PEDAGOGIKA INSTITUTI**

IJTIMOIIY FANLAR KAFEDRASI

**FORISH MAISHIY XIZMAT KASB-HUNAR KOLLEJI
IJTIMOIIY FANLAR KAFEDRASI**

A.To'rayev, S.Muzaffarov

**“FUQAROLIK JAMIYATI INSTITUTLARINI SHAKLLANTIRISH
VA RIVOJLANTIRISH”
mavzusini o'qitish texnologiyasi**

(Uslubiy qo'llanma)

Jizzax - 2017

A.To'rayev, S.Muzaffarov. "Fuqarolik jamiyati institutlarini shakllantirish va rivojlantirish" mavzusini o'qitish texnologiyasi (uslubiy qo'llanma) / O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta-maxsus ta'limi vazirligi, O'zbekiston Respublikasi xalq ta'limi vazirligi: - Jizzax, 2017. - 24 b.

Mas'ul muharrir: S.Nazarqosimov

Taqrizchi: T.Ahmedov

Hamkorlikda tayyorlangan mazkur uslubiy qo'llanma O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta-maxsus ta'limi vazirligining 06.11.2005 yil 241-sonli hamda Jizzax Davlat pedagogika instituti rektorining 0-84-sonli buyruqlari asosida Oliy ta'lim muassasalari kafedralarining o'rta maxsus, kasb-hunar ta'lim muassasalarida filiallarini tashkil etish va o'quv, ilmiy, uslubiy, ma'naviy-ma'rifiy hamkorligini ta'minlash ijrosini ta'minlash maqsadida ishlab chiqildi.

Uslubiy qo'llanma Jizzax DPI Tarix fakul'teti Ilmiy kengashining 13.03.2017 yildagi 6- sonly qarori bilan nashrga tavsiya etilgan.

Kirish

Bugungi kunda ta'lim jarayonida interfaol metodlar, innovatsion texnologiyalar, pedagogik va axborot texnologiyalarini o'quv jarayonida qo'llashga bo'lgan qiziqish, e'tibor kundan-kunga kuchayib bormoqda. Bunday bo'lishining sabablaridan biri, shu vaqtgacha an'anaviy ta'limda o'quvchi-talabalarni faqat tayyor bilimlarni egallashga o'rgatilgan bo'lsa, zamonaviy texnologiyalar ularni egallayotgan bilimlarini o'zlari qidirib topishlariga, mustaqil o'rganib, tahlil qilishlariga, hatto xulosalarni ham o'zlari keltirib chiqarishlariga o'rgatadi. O'qituvchi bu jarayonda shaxsning rivojlanishi, shakllanishi, bilim olishi va tarbiyalanishiga sharoit yaratadi va shu bilan bir qatorda boshqaruvchilik, yo'naltiruvchilik vazifasini bajaradi.

Innovatsion texnologiyalar pedagogik jarayon hamda o'qituvchi va talaba faoliyatiga yangilik, o'zgarishlar kiritish bo'lib, uni amalga oshirishda asosan interaktiv metodlardan to'liq foydalaniladi. Bu metodlarning o'ziga xosligi shundaki, ular faqat pedagog va o'quvchi-talabalarniig birgalikda faoliyat ko'rsatishi orqali amalga oshiriladi.

O'qituvchi va o'quvchi-talabaning maqsaddan natijaga erishishida qanday texnologiyani tanlashlari ular ixtiyorida, chunki har ikkala tomonning asosiy maqsadi aniq natijaga erishishga qaratilgan, bunda o'quvchi-talabalarinnng bilim saviyasi, guruh harakteri, sharoitga qarab ishlatiladigan texnologiya tanlanadi, masalan, natijaga erishish uchun balki, kompyuter bilan ishlash lozimdir, balki film, tarqatma material, chizma va plakatlari, turli adabiyotlar, axborot texnologiyasi kerak bo'lar, bular o'qituvchi va o'quvchi-talabaga bog'liq.

Shu bilan bir qatorda o'qitish jarayonini oldindan loyihalashtirish zarur, bu jarayonda o'qituvchi o'quv predmetining o'ziga xos tomonini, joy va sharoitni, texnik vositalarni, eng asosiysi, o'quvchining imkoniyati va ehtiyojini hamda hamkorliqdagi faoliyatni tashkil eta olishini hisobga olishi kerak, shundagina, kerakli kafolatlangan natijaga erishish mumkin. Qisqa qilib aytganda, o'quvchi-talabani ta'limning markaziga olib chiqish kerak.

Bugungi kunda ijtimoiy fanlarni o'qitish va mazmunini yanada boyitishga bo'lgan ehtiyojning ortib borayotganligi o'qituvchidan o'quv jarayoniga innovatsion yondashishni talab qiladi. Asosan ijtimoiy jarayonlar mazmunini anglash, muhim tendensiyalar va o'zgarishlar mohiyatini tushunish, inson ongi va tafakkurini rivojlantirish masalalarini tadqiq etuvchi fanlarni o'qitishda faollashtiruvchi, interfaol va muammoli texnologiyalarni qo'llash kafolatlangan natijaga erishishning omiliga aylanmoqda. Chunki, bugungi globallashtiruv

davrida ijtimoiy jarayonlarni tushuntirishga undovchi manbalarning ko'pligi, axboriy xurujlar sharoitida o'quv jarayonini tashkil qilishga boshqacha yondashishni taqozo qiladi. Balandparvoz gaplar va shiorbozliklar bilan o'quvchi-talabaning fanni o'zlashtirishi va tahliliy qobiliyatini rivojlantirishiga erishib bo'lmaydi. Shaxsga yo'naltirilgan o'qitish, birinchi navbatda ta'limning paradigmasini o'zgartiradi. Agar ta'lim tizimida o'qitish ustuvor sanalgan bo'lsa, hozirgi kunda jamiyatning axborotlashuvi davrida ustuvorlik o'qishga va o'rgatishga yo'naltirilgan. O'qituvchi endilikda yangi statusga ega bo'ladi, endi uning vazifasi o'quvchilarda mustaqil bilim olish imkoniyatlarini yaratish va ijodiy faoliyatlarini tashkil etish, bilimlarni mustaqil egallash va ularni amaliyotda qo'llashga o'rgatishdan iborat. O'qituvchi bunday maqsadlarda o'qitishning metodlari, texnologiyalarini shunday tanlashi kerakki, u o'quvchilarga nafaqat tayyor bilimlarni o'zlashtirishlarida, balki bilimlarni turli manbalardan izlash, mustaqil egallash, o'zlarida shaxsiy nuqtai nazarning shakllanishi, uni asoslashi va avvalgi egallangan bilimlardan yangilarini olishda foydalanish imkoniyatini yaratishi kerak.

“FUQAROLIK JAMIYATI INSTITUTLARINI SHAKLLANTIRISH VA RIVOJLANTIRISH”

“O'zbekistonda demokratik jamiyat qurish nazariyasi va amaliyoti”, “Shaxs va jamiyat” fanlarini o'qitish, ma'ruza va seminar mashg'ulotlarini tashkil qilish jarayonida faollashtiruvchi usullar va axborot-texnologiyalari imkoniyatlaridan unumli foydalanish orqali talabalarning dars jarayoniga bo'lgan munosabati, o'zlashtirish darajasi, o'zaro hamkorlik va o'z ustida ishlash ko'nikmalarni yanada rivojlantirish mumkin. Xususan, “Fuqarolik jamiyati institutlarini shakllantirish va rivojlantirish” mavzusini o'qitishda, ma'ruza mashg'ulotini olib borishda o'quv-vizual va didaktik materiallarni tayyorlash, mazkur jarayonda taqdimotlar yoki tarqatma materiallarning sifati va zamonaviyligiga, auditoriya salohiyati va imkoniyatlariga hamohang tarzda bo'lishiga e'tibor qaratish lozim. Yuqorida ta'kidlab o'tilganidek, asosan o'qituvchi tomonidan taqdim etilayotgan ma'lumotlari yo'naltiruvchi, o'quvchi-talabani faollashtiruvchi va eng muhimi o'zi qidirib topishga undovchi bo'lishi kerak.

MAVZU	FUQAROLIK JAMIYATI INSTITUTLARINI SHAKLLANTIRISH VA RIVOJLANTIRISH
--------------	---

1.1. MASHG'ULOTNI OLIB BORISH TEXNOLOGIYASI

1.2.

<i>Talabalar soni -</i>	O'quv vaqti – 2 soat
<i>Mashg'ulot rejasi</i>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Fuqarolik jamiyati institutlari tushunchasi, uning tuzulishi va tarkibi 2. O'zbekistondagi nodavlat notijorat tashkilotlar, jamoat birlashmalari va siyosiy partiyalar faoliyatining huquqiy asoslari 3. Ko'ppartiyaviylik – demokratik jamiyat barpo etishning muhim sharti
<p><i>O'quv mashg'ulotining maqsadi:</i> Fuqorolik jamiyati haqida umumiy tasavvurni shakllantirish. O'zbekistonda fuqorolik jamiyatini barpo etishning o'ziga xos tomonlari haqida ma'lumotlar berish, O'zbekistonda demokratik jamiyat shakllanishida nodavlat, notijorat va jamiyat birlashmalarining mohiyat- mazmuni va vazifalari, ko'ppartiyaviylik va “kuchli davlatdan – kuchli fuqarolik jamiyati sari” tamoyilining mohiyatini tushuntirish.</p>	
<i>Pedagogik vazifalar:</i>	<i>O'quv faoliyati natijalari</i>
Jamiyat, fuqarolik jamiyati, ma'naviyat, nodavlat jamoat tashkilotlari hususida to'xtalib o'tiladi	Jamiyat va fuqarolik jamiyati mazmun-mohiyatini yoritib bera oladi;
Fuqorolik jamiyati asoslari, asosiy belgilari va xususiyatlari haqida tushuncha hosil qiladi	Fuqarolik jamiyatining demokratiya mahsuli ekanligini va unda yuksak ma'naviyatning roli muhim ekanligini aytib beradi
“Kuchli davlatdan-kuchli jamiyat sari” tamoyilini tushuntirib beradi;	Davlat funksiyalarini fuqorolarning o'z-o'zini boshqarish organlariga o'tib borishi haqida gapira oladi.
<i>O'qitish usullari va texnikasi</i>	Ma'ruza, “Veen diagrammasi”, “SWOT tahlil”, FSMU, “Muammoli vaziyat”
<i>O'qitish vositalari</i>	Tarqatma materiallar, sxemalar, slaydlar, doska
<i>O'qitish shakli</i>	Jamoaviy ishlash, kichik guruhlarda ishlash
<i>O'qitish nazorati</i>	Kompyuter, proektor mavjud auditoriya
<i>Manitoring va baholash</i>	Og'zaki nazorat, savol javob, o'z-o'zini nazorat qilish, reyting tizimi asosida baholash

O'QUV MASHG'ULOTINING TEXNOLOGIK XARITASI

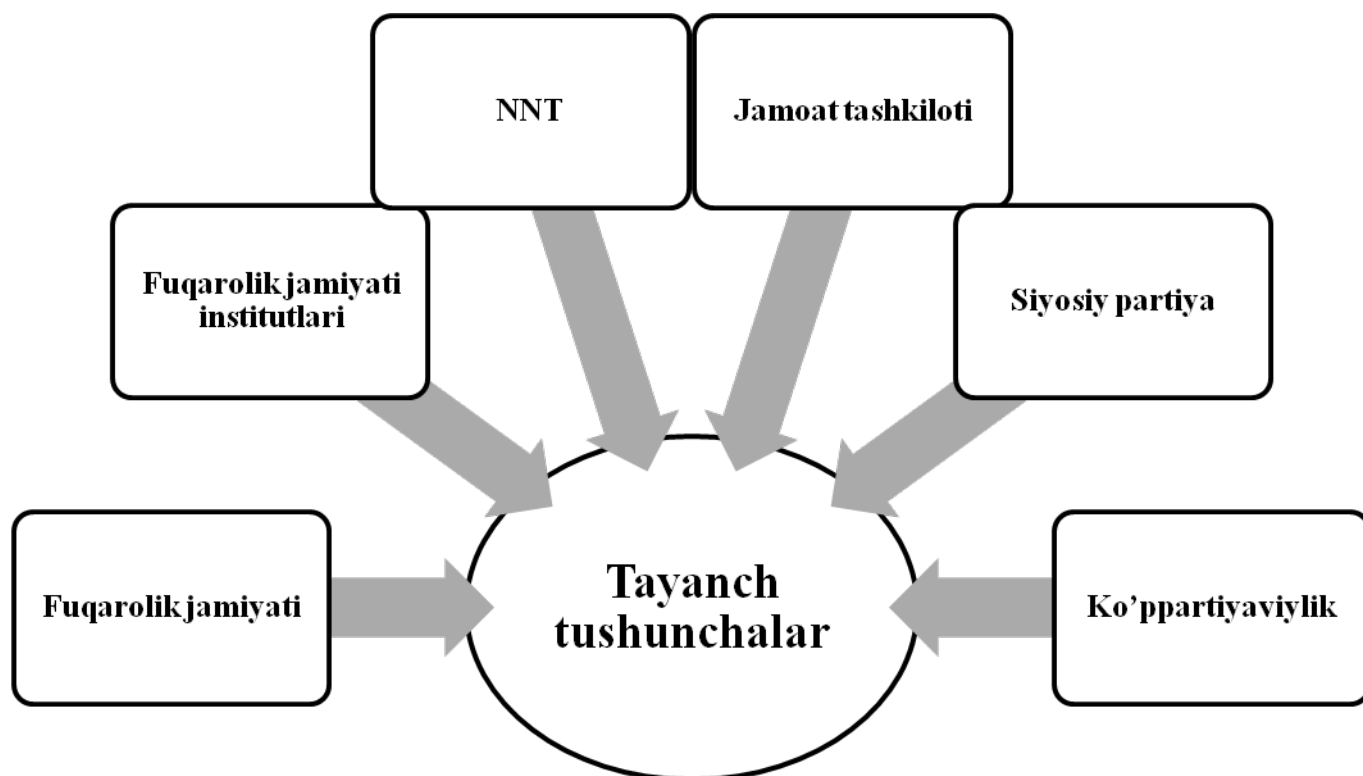
Ish jarayonlari vaqti	Faoliyatning mazmuni	
	O'qituvchi	Talaba
1-bosqich Mavzuga kirish (20 minut)	1.1. O'quv mashg'ulotining mavzusini e'lon qiladi, o'quv mashg'ulotining maqsadi va natijalarini tushuntiradi. Mavzuga oid adabiyotlar bilan tanishtiradi	O'UM ga qaraydi
	1.2. Har bir talabaga mavzu bo'yicha tarqatma materiallarni tarqatadi	Tarqatmalardan foydalanadi
2 – bosqich Asosiy bo'lim (50 minut)	2.1. Ekraniga tayanch ibora va tushunchalarini chiqaradi, Tushunchalar tahlili usuli yordamida asosiy tushunchalar umumiy muhokama asosida tahlil qilinadi (1-ilova)	Tinglaydilar. Muhokama qiladilar. Savollar bilan murojaat qiladi
	2.2. O'quv mashg'ulotining birinchi savoli bo'yicha ma'ruza qiladi O'zbekistonda demokratik jamiyat shakllanishida fuqarolik jamiyati institutlari tushunchasi, uning tuzulishi va tarkibi vizual materiallar asosida yoritib beradi (1-4- chizmalar) 2-ilovadagi topshiriq bajariladi	Tinglaydilar, yozadilar, savollarni muhokama qilib, ularga javob beradilar
	2.4. Nodavlat, notijorat va jamiyat birlashmalarining mohiyat-mazmuni va vazifalari - savolini chizmalar orqali yoritib beradi (5-8- chizmalar) 3-4-ilovadagi topshiriqlar bajariladi	Tinglaydilar. Organayzerni to'ldiradilar, erkin fikr bildiradilar
	2.5. “Kuchli davlatdan – kuchli fuqarolik jamiyati sari tamoyilining mohiyatini, ko'ppartiyaviylik 9-10 chizmalar orqali tushintirib beriladi	Tinglaydilar, yozadilar, fikr bildiradilar
	2.6. FSMU texnologiyasi asosida ko'ppartiyaviylik tahlil qilinadi (5-ilova) 2.7. “Ko'ppartiyaviylik – demokratik jamiyat barpo etishning muhim sharti” masalasi SWOT tahlil qilinadi (6- ilova)	FSMU jadvalining to'ldiradilar SWOT to'ldiriladi
3- bosqich Yakuniy qism (10 minut)	3.1. Mashg'ulotda qilingan har bir savol qanday hal qilinganligi to'g'risida umumiy, yakuniy xulosa chiqaradi	Eshitadi
	3.2. Talabalarning bilim va ko'nikmalarini baholaydi Uyga vazifalar beriladi – 7-ilova	O'zini qiziqtirgan savollar beradi

1-ilova

Mashg'ulotning dastlabki qismida talabalarning mavzu doirasidagi birlamchi bilimlarini aniqlashtirib olish, ularni mavzuga tegishli bilimlarni egallashlariga moslashtirish maqsadida "Blits-so'rov" va "Tushunchalar tahlili" usullaridan foydalaniladi:

BLIS-SO'ROV

No	Savollar	Javoblar
1	Jamiyat deganda nimani tushunasiz?	o'z ijtimoiy ehtiyojlarini qondiruvchi kishilar birligi
2	Fuqarolik jamiyati?	Jamiyat hayoti faoliyatining ijtimoiy, iqtisodiy va ma'naviy sohalarida ixtiyoriy ravishda shakllangan boshlang'ich nodavlat tizimlarni o'z ichiga qamrab olgan insoniy birlikdir
3	Siyosiy partiya?	Qarashlari, manfaatlari bir bo'lgan kishilar birligi bo'lib, o'zini o'zi boshqarish tashkiloti hisoblanadi
4	NNT larga misol keltiring?	Fuqarolik jamiyatini monitoring qilish mustaqil instituti
5	Jamoat tashkilotlari?	.....

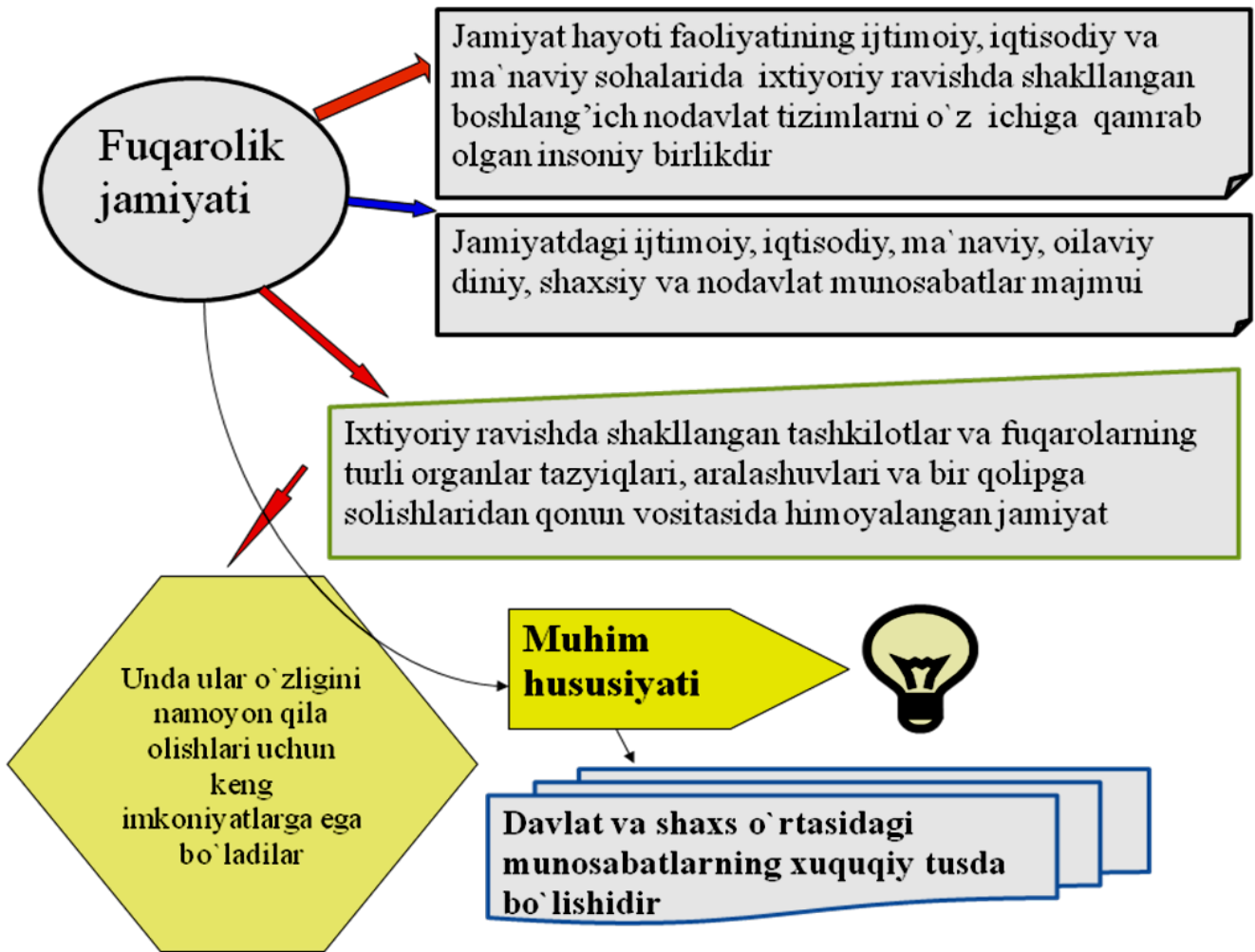

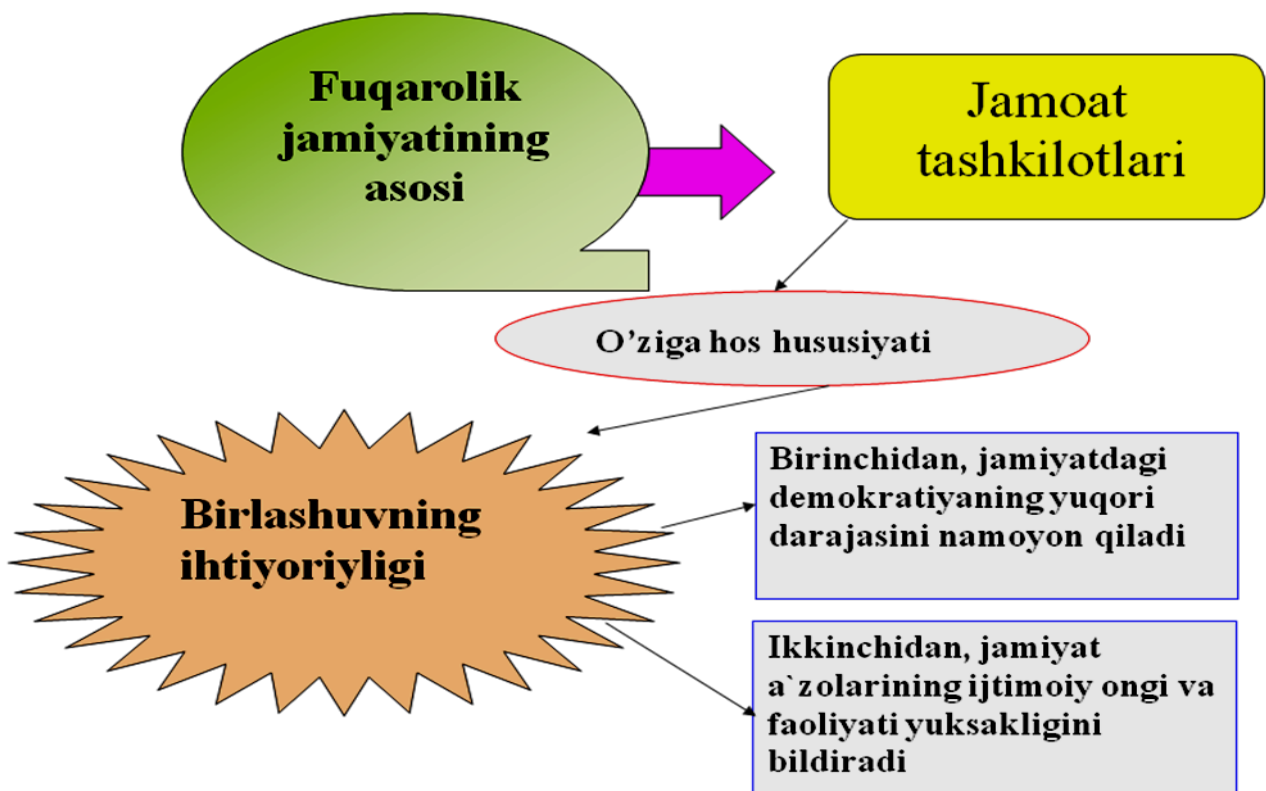
TUSHUNCHALAR TAHLILI	
Fuqarolik jamiyati	Fuqarolik jamiyati yuksak darajada uyushgan, batartib munosabatlar tizimiga tayangan, o'zini o'zi boshqarish mexanizmlari mukammal qaror topgan jamiyatdir
Fuqarolik jamiyati institutlari	fuqarolarning o'zini o'zi boshqarish organlari, siyosiy partiyalar va harakatlar, kasaba uyushmalari, jamoatchilik tashkilotlari hamda fondlari, nodavlat notijorat tashkilotlari, ommaviy axborot vositalari
Nodavlat notijorat tashkilotlar	Nodavlat va jamoat tashkilotlari - davlatga qarashli bo'lmagan, lekin ma'lum qonunlar yoki me'yoriy hujjatlarga bo'ysungan holda faoliyat ko'rsatadigan tuzilmalar nodavlat va jamoat tashkilotlari hisoblanada.
Ko'ppartiyaviylik	Fuqarolik jamiyatini shakllantirish omillaridan biri siyosiy maydonda demokratik mamlakatlarga xos bo'lgan ko'ppartiyaviylik tizimini qaror toptirishdir. Faqat ko'ppartiyaviylikka asoslangan ijtimoiy-siyosiy munosabatlar majmuasigina fuqarolik jamiyatini qurish uchun qulay shart-sharoitlar yaratadi. har bir mamlakatdagi davlat, hukumat va parlamentni shakllantirishda siyosiy partiyalarning qanday mavqega egaligi, bu jarayonlardagi ishtirokining qanday kechishi, xalqning partiyaviylik tizimi asosida kechgan saylovlardagi faollik darajasi hozirgi davrga kelib demokratiya me'yorlarini belgilab bormoqda.
Siyosiy partiya	Siyosiy partiya umumiy g'oya va manfaat, ijtimoiy-siyosiy manfaatlar, maqsadlar asosida odamlarni ixtiyoriy ravishda birlashtiruvchi turg'un tashkilot, fuqaroviy jamiyat bilan davlatni bir-biriga bog'lovchi eng muhim vositalaridan biri, hozirgi zamon demokratik davlati hayotining zururiy omillaridan biridir.

Talabalarda Fuqarolik jamiyati institutlari tushunchasi, uning tuzulishi va tarkibi to'grisidagi bilimlar va tasavvurlarni shakllantirish, rivojlantirish uchun avvaldan tayyorlangan didaktik materiallar, chizmalardan foydalaniladi. Bunda taqdimotlar va tarqatma materiallarning zamonaviyligi va qisqa, aniqligiga e'tibor qaratiladi.

1-chizma

2-chizma

FUQAROLIK JAMIYATI

3-chizma

Fuqarolik jamiyati - teng huquqli insonlarning jamiyati, yakka shaxslar yoki jamoalar manfaatlarini ta'minlashga ko'rmaklashadigan jamoat va nodavlat institutlarining tizimidir.

Bu jamiyat sharoitida inson va fuqarolarning huquq, erkinlik hamda manfaatlarini aks ettiruvchi, muhofaza etuvchi turli-tuman uyushmalar, birlashmalar, nodavlat tashkilotlar va idoralar mavjud bo'ladi. Ular davlat hokimiyatidan mustaqil bo'lib, o'zini o'zi boshqarish prinsipi asosida jadal faoliyat ko'rsatadi.

Fuqarolik jamiyatida ijtimoiy haëtgga katta ahamiyat beriladi. Uning maqsadlarini, haëtiy orzularini, niyatlarini shu jamiyatdagi tashkilotlar, ijtimoiy institutlar, guruhlar, oila va boshqa birlashmalar orqali amalga oshirishdir. Bu tashkilotlar, institutlar va guruhlar alohida shaxsga uning hokimiyat manbai ekanligini tushuntirishga ërdam beradilar

Shuni ham ta'kidlash kerakki, fuqarolik jamiyati jamoat birlashmalarining yig'indisidangina iborat bo'lmay, balki ular faoliyatining natijasida paydo bo'ladigan munosabatlar tizimi hamdir. Shuning uchun ham fuqarolik jamiyatini milliy va diniy an'analarsiz, odatlarsiz, odob-axloq normalarisiz va milliy qadriyatlarsiz tasavvur etib bo'lmaydi.

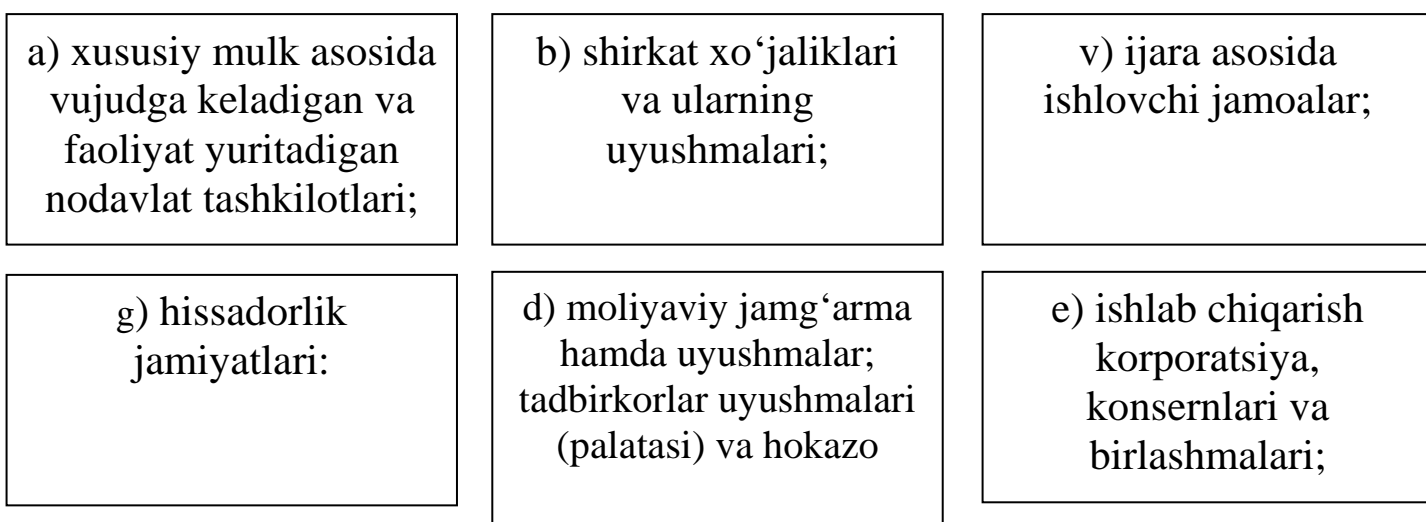
Bu jamiyat iqtisodiy, kasbiy, madaniy, diniy va boshqa manfaatlarni shakllantirishga va ularni amalga oshirishga qaratilgan ijtimoiy alaqalar tizimini ham qamrab oladi. O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi har bir insonning ehtiyojlari, manfaatlari, huquq va erkinliklarini amalga oshirishga qaratilgan.

Fuqarolik jamiyatida qonun ustuvor bo'lib, u insonning o'zini o'zi kamol toptirishiga ërdam beradi, shaxs manfaatlari, uning huquq va erkinliklari to'la darajada ro'yobga chiqishiga ko'maklashadi. Ayni vaqtda bu barcha odamlar qonunlarga so'zsiz rioya qilishlari shart ekanligini ham bildiradi.

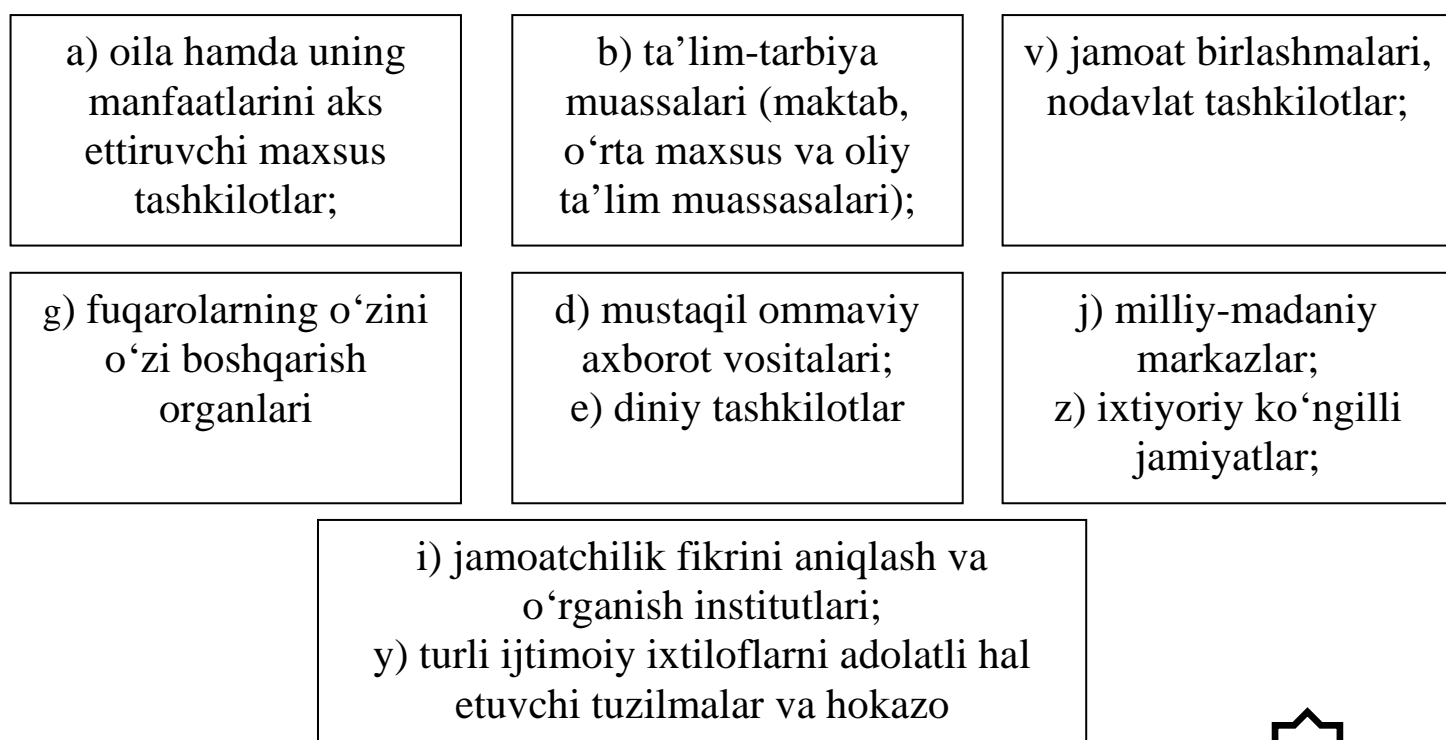
Konstitutsiya insonni eng katta boylik sifatida alohida ko'rsatgani holda fuqaro, jamiyat va davlat o'rtasidagi o'zaro munosabatlarning oqilona, huquqiy hal etilishini siyosiy jihatdan rasmiylashtiradi.

**FUQAROLIK JAMIYATI INSTITUTLARI VA ICHKI
TIZIMLARINI QUYIDAGICHA TASNIFLASH MUMKIN:**

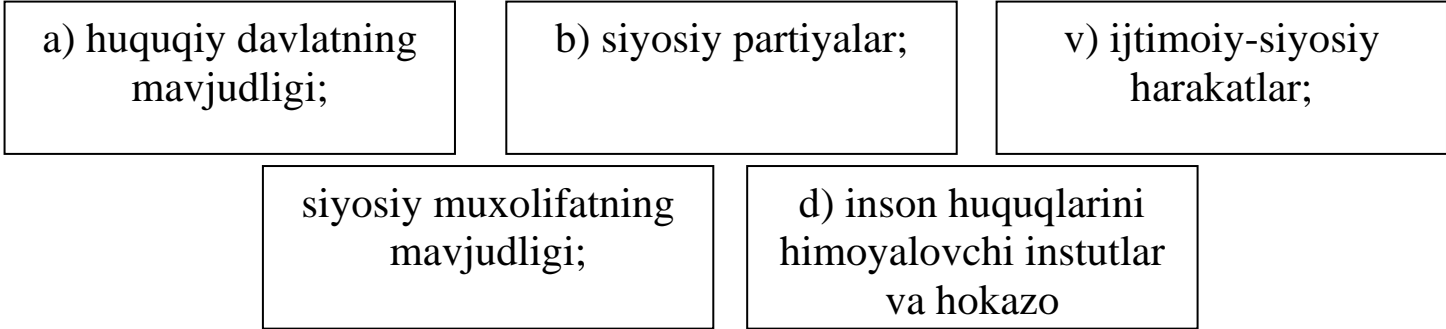
**Iqtisodiy sohadagi manfaatlarni qanoatlantiruvchi
institutlar va tuzilmalar**

**Ijtimoiy sohadagi manfaatlarni ifodalovchi institutlar
va tuzilmalar:**

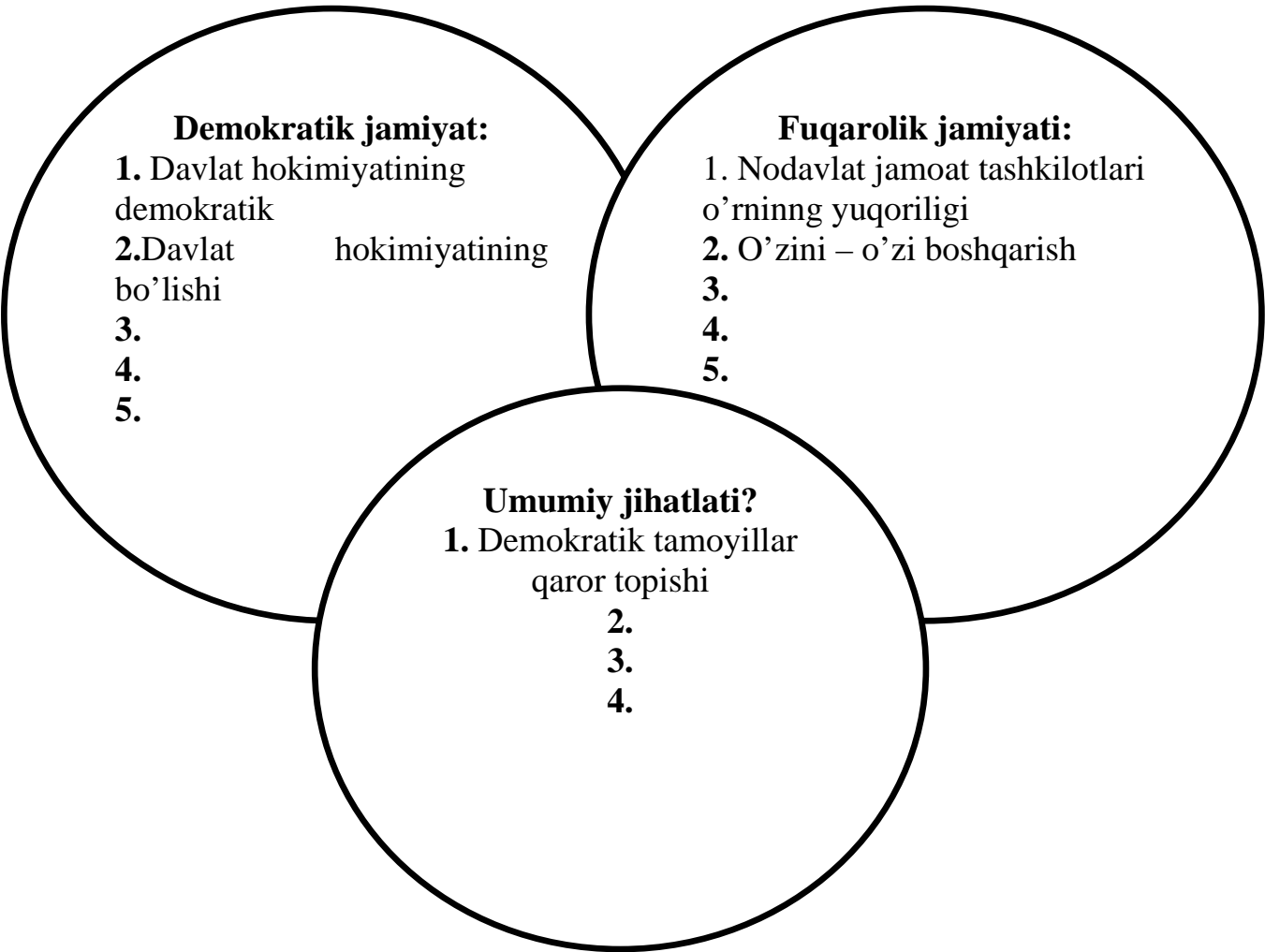
Siyosiy sohadagi manfaatlarni aks ettiruvchi institutlar va tuzilmalar:

Ijtimoiy–siyosiy ta’limotlarda “demokratik jamiyat” va “fuqarolik jamiyati” tushunchlari keng qo’llanilmoqda. Makur tushunchalar haqida yaxlit tushuncha hosil qilish maqsadida “Veen” diagrammasida yordamida tahlil qilish vazifasi birgalikda bajariladi.

2-ilova

VEEN DIAGRAMMASI

JAMOAT BIRLASHMASI TUSHUNCHASI

5-chizma

O‘z huquqlari, erkinliklarini hamda siyosat, iqtisodiyot, ijtimoiy rivojlanish, fan, madaniyat, ekologiya va hayotning boshqa sohalaridagi qonuniy manfaatlarini birgalikda ro‘yobga chiqarish uchun birlashgan fuqarolarning xohish-irodalarini erkin bildirishlari natijasida vujudga kelgan ixtiyoriy tuzilma jamoat birlashmasidir.

Siyosiy partiyalar, ommaviy harakatlar, kasaba uyushmalari, xotin-qizlar, yoshlar va bolalar tashkilotlari, veteranlar va nogironlar tashkilotlari, ilmiy-texnikaviy, madaniy-ma‘rifiy, fizkultura-sport va boshqa ko‘ngilli jamiyatlar, ijodiy uyushmalar, yurtdoshlar uyushmalari, assotsiatsiyalar va fuqarolarning boshqa birlashmalari jamoat birlashmalari deb e‘tirof etiladi.

Harbiylashtirilgan jamoat birlashmalari va qurolli tuzilmalar, shuningdek diniy xarakterga ega partiyalar, ularning filiallari va boshqa struktura bo‘laklari tashkil etish taqiqlanadi.

NODAVLAT NOTIJORAT TASHKILOTI TUSHUNCHASI

Nodavlat notijorat tashkiloti — jismoniy va (yoki) yuridik shaxslar tomonidan ixtiyoriylik asosida tashkil etilgan, daromad (foyda) olishni o‘z faoliyatining asosiy maqsadi qilib olmagan hamda olingan daromadlarni (foydani) o‘z qatnashchilari (a‘zolari) o‘rtasida taqsimlamaydigan o‘zini o‘zi boshqarish tashkilotidir.

Nodavlat notijorat tashkiloti jismoniy va yuridik shaxslarning huquqlari va qonuniy manfaatlarini, boshqa demokratik qadriyatlarni himoya qilish, ijtimoiy, madaniy va ma‘rifiy maqsadlarga erishish, ma‘naviy va boshqa nomoddiy ehtiyojlarni qondirish, xayriya faoliyatini amalga oshirish uchun hamda boshqa ijtimoiy foydali maqsadlarda tuziladi.

(NODAVLAT NOTIJORAT TASHKILOTLARI TO‘G‘RISIDA QONUNNING 2-MODDASI)

Nodavlat notijorat tashkilotining huquqlari

- ❖ o'z a'zolari va qatnashchilarining huquqlari va qonuniy manfaatlarini ifodalash hamda himoya qilish;
- ❖ ijtimoiy hayotning turli masalalariga doir tashabbuslar bilan chiqish, davlat hokimiyati va boshqaruv organlariga takliflar kiritish;
- ❖ davlat hokimiyati va boshqaruv organlarining qarorlarini ishlab chiqishda qonun hujjatlarida nazarda tutilgan tartibda ishtirok etish;
- ❖ o'z faoliyati to'g'risida axborot tarqatish;
- ❖ ommaviy axborot vositalarini ta'sis etish hamda belgilangan tartibda noshirlik faoliyatini amalga oshirish;
- ❖ ustavda belgilangan vazifalarni bajarish uchun tadbirkorlik tuzilmalarini tashkil etish;
- ❖ o'z ramziy belgilarini ta'sis etish;
- ❖ o'z faoliyatiga taalluqli masalalar yuzasidan yig'ilishlar, konferensiyalar o'tkazish;
- ❖ qonun hujjatlariga muvofiq vakolatxonalar ochish va filiallar tashkil etish.
- ❖ Nodavlat notijorat tashkiloti qonun hujjatlarida nazarda tutilgan boshqa huquqlarga ham ega.

JAMOAT FONDI

Jismoniy va (yoki) yuridik shaxslar tomonidan ixtiyoriy mulkiy badallar qo'shish asosida tashkil etilgan, xayriya, ijtimoiy, madaniy, ma'rifiy yoki boshqa ijtimoiy foydali maqsadlarni ko'zlaydigan, a'zoli bo'lmagan nodavlat notijorat tashkiloti jamoat fondi deb e'tirof etiladi.

Jamoat fondiga uning muassislari (muassisi) yoki vasiyat qiluvchi tomonidan o'tkazilgan mol-mulk fondning mulkidir. Fond muassislari (muassisi) yoki fond vasiyatnoma bo'yicha tashkil etilganida vasiyatnomani ijro etuvchi fondning majburiyatlari bo'yicha javob bermaydi, fond esa muassislarning (muassisning) yoki vasiyatnomani ijro etuvchining majburiyatlari bo'yicha javob bermaydi. Jamoat fondining mol-mulkidan fond ustavida belgilangan maqsad va vazifalarni amalga oshirish hamda ma'muriy xarajatlarni qoplash uchun foydalaniladi. Jamoat fondi har yili o'z faoliyati to'g'risida hisobot e'lon qilib borishi shart.

O‘z navbatida, mamlakatimizda hozirgi kunda faoliyat yuritayotgan nodavlat notijorat tashkilotlari va fuqarolik jamiyati boshqa institutlarini quyidagi mezonlar bo‘yicha tasniflash mumkin:

**1. Iqtisodiy sohadagi
manfaatlarni
ifodalovchi
tuzilmalar:**

xususiy mulk asosida vujudga keladigan va faoliyat yuritadigan nodavlat tashkilotlari; ijara asosida ishlovchi jamoalar; hissadorlik jamiyatlari; moliyaviy jamg‘arma hamda uyushmalar; ishlab chiqarish korporatsiya, konsernlari va birlashmalari; tadbirkorlar palata hamda uyushmalari va boshqalar.

**2. Ijtimoiy sohadagi
manfaatlarni
ifodalovchi
tuzilmalar:**

oila hamda uning manfaatlarini aks ettiruvchi maxsus tashkilotlar; ta‘lim-tarbiya muassasalari (maktab, o‘rta maxsus va oliy ta‘lim muassasalari); jamoat birlashmalari, nodavlat tashkilotlar; fuqarolarning o‘zini o‘zi boshqarish organlari; mustaqil OAV; diniy tashkilotlar; milliy-madaniy markazlar; ixtiyoriy ko‘ngilli jamiyatlar; jamoatchilik fikrini aniqlash va o‘rganish institutlari; turli ijtimoiy ixtiloflarni adolatli hal etuvchi tuzilmalar va boshq.

**3. Siyosiy sohadagi
manfaatlarni
ifodalovchi
institutlar va
tuzilmalar**

siyosiy partiyalar; ijtimoiy- siyosiy harakatlar; inson huquqlarini himoyalovchi institutlar va boshqalar

Jamoat birlashmalari o'z faoliyat doiralariga ko'ra quyidagilarga bo'linadi:

8-chizma

Aholining muayyan yirik toifalari ijtimoiy manfaatlarini ko'zlab ishlashga ixtisoslashgan hukumatga qarashli bo'lmagan umummilliv tashkilotlar

Bunday tashkilotlar qatoriga «Mahalla» jamg'armasi, O'zbekiston Xotin-qizlar qo'mitasi, O'zbekiston Respublikasi Nogironlar uyushmasi, «Nuroni» faxriylar jamg'armasi kiradi;

Ixtisoslashgan milliy va xalqaro jamg'armalar

«Ekosan», «Sog'lom avlod uchun» va chet elda ta'lim olish uchun iste'dodli yoshlarni qo'llab-quvvatlash «Iste'dod» jamg'armasi, Orolni qutqarish jamg'armasi, Markaziy Osiyo mamlakatlari madaniyat va fan arboblari aniumani:

Hukumatga qarashli bo'lmagan huquqni himoya qiluvchi tashkilotlar

Inson huquqlari va gumanitar huquqni o'rganish markazi, huquqiy yordam ko'rsatish markazi va h.k

Ijodkor ziellilarning milliy jamoat tashkilotlari

(yozuvchilar, artistlar, rassomlar, bastakorlar, arxitektorlar, kinochilar, sudyalalar va advokatlarning jamoat tashkilotlari);

Madaniy markazlar

O'zbekistonda yashovchi milliy (ozchilikni tashkil etuvchi) jamoat vakillari madaniyati, urf-odatlarini saqlab qolish maqsadida birlashtirilgan madaniy markazlar 100 tadan ortiq;

Umummiliy xayriya jamiyatlari va xilma-xil jamg'armalar

bolalar jamg'armasi, bolalar uylarining tarbiyalanuv-chilarini ijtimoiy himoya qilish jamg'armasi; Respublika talabalar jamg'armasi va h.k.

Ijtimoiy ahamiyatli va ijodiy qiziqishlar bilan bog‘liq

ekologiya masalalari bo‘yicha mahalliy birlashmalar, sayyohlik va badiiy havaskorlik klublari, nogiron bolalar otalarining birlashmalari;

Jamoatchilik birlashmalari

«Ijtimoiy fikr» jamoatchilik markazi, Jurnalistlarni tayyorlash xalqaro jamoatchilik markazi, Samarqanddagi mushkul vaziyatlarda ayollar va o‘smirlarga ruhiy yordam ko‘rsatish bilan shug‘ullanuvchi «Sabr» ishonch markazi kabi hukumatga qarashli bo‘lmagan mahalliy ijtimoiy muassasalar

3-ilova

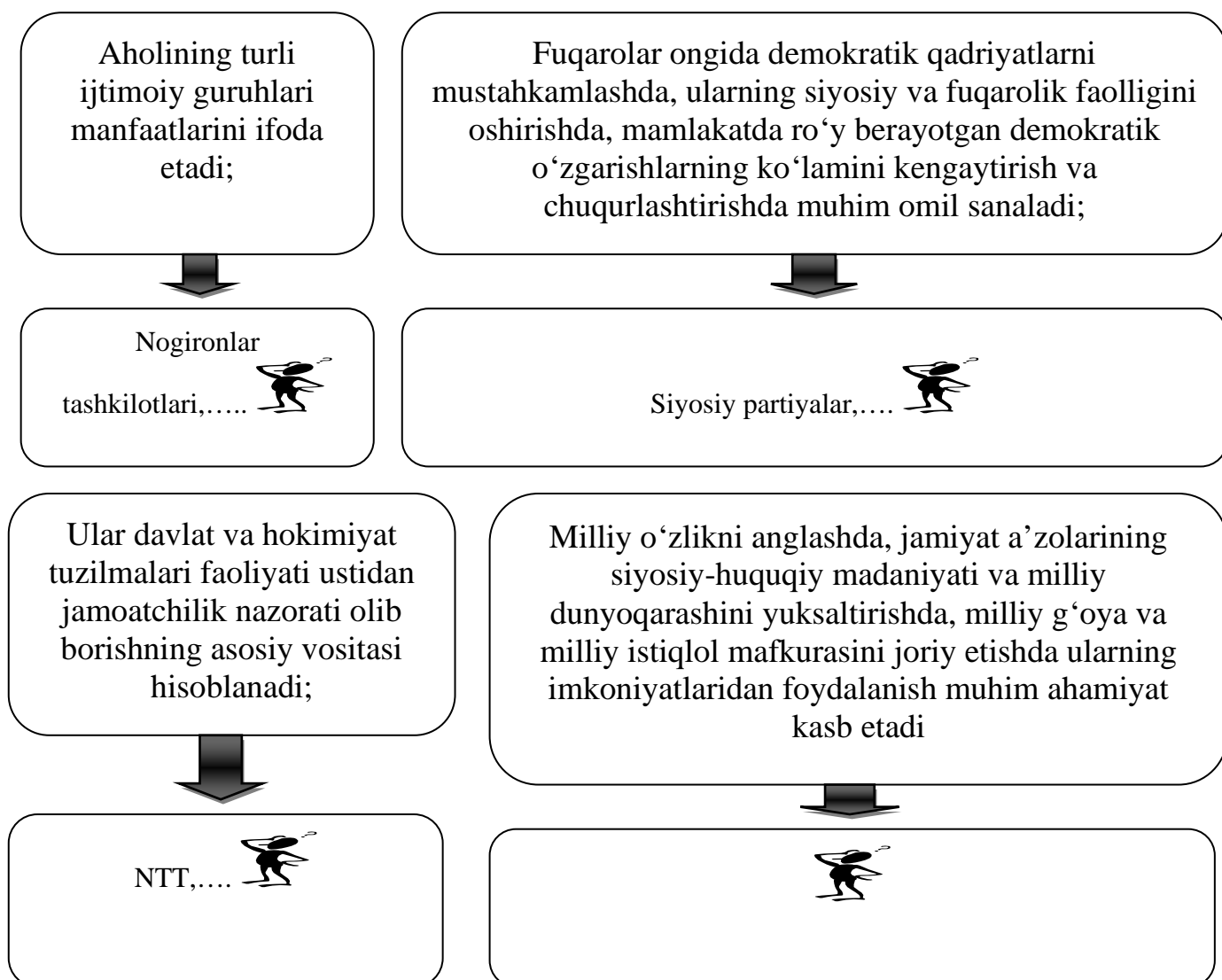
Nodavlat tashkilotlar mazmuni va mohiyati borasidagi ma’lumotlar bilan tanishib chiqilgach, talabalar bilan hamkorlikda quyidagi vazifa muhokama qilindi:

Savol: NNTlar nima uchun kerak?

Fikr	Izoh
Davlat xarajatlarini (byudjetini) iqtisod qiladi	Chunki, NNTlar davlat byudjetidan to‘g‘ridan to‘g‘ri mablag‘ olmaydi. NNTlar tomonidan grant va subsidiyalar shaklida olinadigan mablag‘lar ijtimoiy muammolarni ancha arzon hal etish imkonini beradi;
Jamiyatda yuzaga keladigan ijtimoiy muammolarni o‘z vaqtida aniqlaydi va barchani xabardor etadi	
Ijtimoiy muammolarni hal etish borasida tavsiyalar beradi, yangi tajribalarga ega bo‘ladi, tatbiq etadi	
Jamiyatda yuzaga keladigan “bosh og‘rig‘idan” xalos etadi, ularning kamayishiga erishadi	

4-ilova

Fuqarolik jamiyati institutlarining jamiyatimiz hayotidagi o‘rni va ahamiyati quyidagi vazifa asosida tahlil qilinadi:

5-ilova

FSMU texnologiyasi asosida “O‘zbekiston Respublikasida siyosiy partiyalar faoliyati” tahlil qilinadi. Natijada nazariya va amaliyotning uyg‘unligini ta’minlash, asoslar ko‘rsatib berish, tizimli fikrlashga o‘rgatish kabi vazifalar hal qilinadi.

F	Mustaqillik yillarida mamlakatimizda davlat hokimiyati demokratik k‘oppartiyaviylik asosida shakllantirilmoqda
S	Chunki, siyosiy partiyalarning mavjudligi va hokimiyatning saylovlar asosida shakllanishi demokratik davlatning muhim belgisidir.

M	Masalan, O‘zbekistonda 4 ta siyosiy partiya saylovlarda ishtirok etishmoqda
U	.....

9-chizma

10-chizma

O‘ZBEKISTONDA FAOLIYAT YURITAYOTGAN SIYOSIY PARTIYALAR

O‘zbekiston Xalq-demokratik partiyasiga 1991 yil 1 noyabrdagi partiyaning Ta’sis qurultoyida asos solindi. O‘zbekiston Xalq demokratik partiyasi O‘zbekiston Respublikasining ijtimoiy qo‘llab-quvvatlashga va himoyaga muhtoj fuqarolarining manfaatlarini ifodalaydi va himoya qiladi. Eng avvalo, bular iqtisodiyotda band bo‘lmagan mehnatga layoqatli aholi, ijtimoiy qo‘llab-quvvatlashga ehtiyoj sezadigan va ishga joylashishda qiyinchiliklarga duch kelayotgan odamlardir. Bular – pedagoglar, vrachlar, boshqa ijtimoiy sohalarning xodimlari va mutaxassislari, kam ta’minlangan va ko‘p bolali oilalar, pensionerlar hamda, imkoniyatlari cheklangan kishilar.

	<p>Partiyaning asosiy maqsadlari quyidagilardan iborat:</p> <ul style="list-style-type: none"> - O‘zbekiston Respublikasi fuqarolarida milliy o‘zlikni anglashning o‘sishi, milliy g‘urur, Vatanga sadoqat va muhabbat tuyg‘usini shakllantirish hamda mustahkamlash uchun qulay sharoitlar yaratish; - o‘z safida yurtning vatanparvarlarini birlashtirish, ularning intellektual va ijodiy salohiyatini O‘zbekiston manfaatlari hamda uning xalqaro obro‘- e‘tiborini oshirish yo‘lida safarbar etish; - yoshlarni o‘z Vatanini hurmat qilish, sevish va u bilan faxrlanish, har qanday sharoitda milliy mustaqillikni, xalqning qadriyatlarini, an‘analari va urf-odatlarini asrash va himoya qilish ruhida tarbiyalash, shuningdek, uning ma‘naviy ehtiyojlari va qiziqishlarini cheklashga bo‘lgan urinishlarga qarshi kurashishga ta‘sirchan hissa qo‘shish.
	<p>O‘zbekiston «Adolat» sotsial-demokratik partiyasining asosiy maqsadlari:</p> <p>O‘zbekiston Respublikasi mustaqilligini mustahkamlashga; Respublikada kechayotgan islohotlarning jadallashuviga, huquqiy, demokratik davlat va adolatli fuqarolik jamiyati qurishga; jamiyat hayotining barcha jabhalarida ijtimoiy adolat g‘oyalarini qaror toptirishga; aholining kam ta‘minlangan ehtiyojmand qatlamlari uchun zarur ijtimoiy muhofazani taminlashga munosib hissa qo‘shishdan iborat.</p> <p>“Adolat” SDP ning ijtimoiy asosi – o‘rtahol va ehtiyojmand aholi tabaqalari bo‘lib, partiya ularning siyosiy va ijtimoiy irodalarini namoyon etishga intiladi. Aholining kam taminlangan qatlamlarini ijtimoiy muhofaza etishga ko‘maklashadi, ijtimoiy adolat tamoyillariga qat‘iy amal qilib, ularning manfaatlarini, haq-huquqlarini himoya qiladi.</p>
	<p>2003 yil 15 noyabrda "Tadbirkorlar va ishbiarmonlar harakati – O‘zbekiston Liberal-demokratik partiyasi"ning Ta‘sis qurultoyi bo‘lib o‘tdi. 2003 yil 3 dekabrda O‘zbekiston Respublikasi Adliya vazirligida ro‘yxatdan o‘tgan.</p> <p>O‘zLiDeP mulkdorlar sinfi, kichik biznes, fermer va dehqon xo‘jaliklari, ishlab chiqarish va boshqaruvdagi yuqori malakali mutaxassislar hamda ishbiarmon kishilar manfaatini ifoda etadi va himoya qiladi. Partiya a‘zolarining 65 foizini tadbirkorlar, fermerlar, xususiy sektor vakillari, qolgan 35 foizini esa aholining boshqa qatlamlari vakillari tashkil etadi.</p>
	<p>O‘zbekiston ekologik harakati 2008 yilning 2 avgustida tashkil topgan va 2008 yilning 20 sentyabrda O‘zbekiston Respublikasi Adliya vazirligida ro‘yxatga olingan.</p> <p>O‘zbekiston ekologik harakati atrof tabiiy muhitni va inson salomatligini muhofaza qilishda faol ishtirok etuvchi, bu yo‘nalishdagi g‘oyalarni qo‘llab-quvvatlovchi, ijtimoiy-siyosiy, iqtisodiy islohatlarni ekologik yondoshuv asosida o‘tkazish O‘zbekistonning barqaror rivojlanishida eng samarali yo‘l ekanligini anglab etgan barcha fuqarolarni birlashtirishga yo‘naltirilgan.</p>

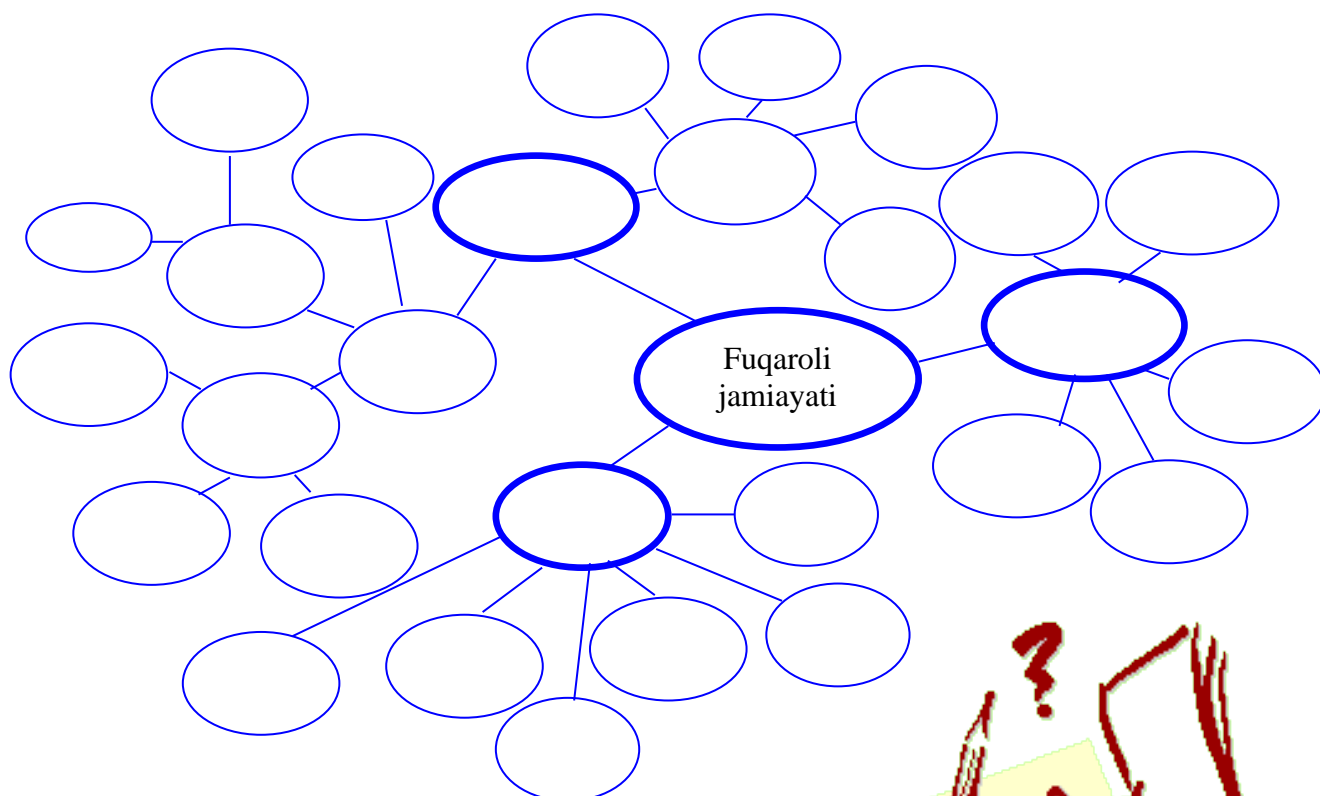
“SWOT” (KKIT) tahlil

Ko'ppartiyaviylik – demokratik jamiyat barpo etishning muhim sharti

S – Kuchli tomoni	Aholi barcha qatlamlari manfaatlarining yuzaga chiqishi
W – Kuchsiz tomoni (Salbiy ta'sirlar)	
O - Imkoniyatlar	
T - Tahdidlar	

MAVZU BO'YICHA MUSTAQIL TA'LIM VAZIFALARI

1. Kalster tuzish

2. Nilufar guli jadvalini to'ldiring

Mavzu: Fuqarolik jamiyati institutlari

	B			Z			C	
			B	Z	C			
	D		D	A	F		F	
			G	H	Y			
	G			H			Y	

